

Hogy miért merült fel ez a gyanúm, t. ház? Éppen azért, mert a t. miniszterelnök urat látom abban a székben. (*Mozgás és zaj jobbfelől. Felkiáltások a jobboldalon: No ezt eltalálta! Most nagyot mondott! Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*) Nem szoktam nagyot mondani, és amit mondok, azt mindig előre meggondolom. A jövő és a sors, t. ház, igen sokszor bizonyos apró kérdésekben nyilatkozik meg. Mintha a jövő beszélné hozzánk abban a két jelenetben, hogy pár nap előtt a t. miniszterelnök úr mutatkozott be itt kabinetjében Tomasiccsal és a t. honvédelmi miniszter úrral, és törték a magyar nyelvet, hogy a magyar ember arcába szökik a szégyen pirja. (*Nagy zaj és ellenmondások jobbfelől. Felkiáltások: Micsoda beszéd ez? Úgy van! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) És ezt a jeletet kiegészíti ma Vlád Aurél bemutatkozása. Azt mondhatnám, hogy az egész mintegy a jövő zenéje. Azonban t. képviselőtársam legyen megnyugodva: a nemzetiségi törvénynek azt a végrehajtását, amelyet ön kíván, nem kellene kívánnia. Megnyugtathatom t. képviselőtársamat az iránt, hogy a nemzetiségekkel azon előzékenységgel és nagylelkűséggel, amellyel a magyar állam bánik velük (*Általános helyeslés*) a világnak egy államában sem bánnak el. Ha t. képviselőtársaim a nemzetiségi törvénynek revízióját és igazságos végrehajtását kívánják, akkor méltóztassék megszívlelni a nemzetiségi törvénynek alapját, a lelkét, azt az egyedüli gondolatot, amely benne van: hogy az egységes magyar nemzethez hűnek kell lenni.

Vlád Aurél: Mikor voltunk hűtelenek? (Felkiáltások a szélsőbaloldalon: Mikor Bukarestbe mentek!)

Rátkay László: Az a baj, hogy mindig a nemzetiségi törvény kihatásait nézik, és sohasem nézik az alapot: az egységes magyar nemzetet. (Úgy van! Úgy van! a jobboldalon.) Legyen megnyugodva t. képviselőtársam — amint beszédemet kezdettem —, vállalkozása, hogy mártírként mutatkozzék be, nem sikerült. A magyar országgyűlés t. képviselőtársamat meghallgatta, talán egy-két közbeszólás reá zavarólag hatott, de ez nem volt ok arra, hogy a t. képviselőtársam mintegy fenyegetőleg mondja a t. kormánypárti képviselőkhöz, hogy többen fognak bejönni.

Vlád Aurél: Jönnék, jönnék!

Rátkay László: . . .Bocsánatot kérek, én a magam részéről örömmel veszem . . .

Pap Zoltán: Üdvözljük őket, csak jöjjenek!

Rátkay László: . . .ha nem maradnak meg a passzivitás alapján. Méltóztassék t. képviselőtársaimnak bejönni a magyar parlamentbe, és méltóztassék igazsáikat és jogukat itt megvédelmezni. A magyar parlament mindig meg fogja önöknek engedni azt, hogy azokat itt férfiasan megvédelmezhessek, mert az politikailag igazoltabb, itt előállani és azt mondani, hogy a nemzetiségi törvény nincs végrehajtva, mint panaszkodni menni Bécsbe az osztrák császárhoz, panaszkodni menni Romániába, amely — talán be fogja ismerni t. képviselőtársam — mégis csak külföld . . .

C

1903 júl. 13—14

Vészi József és Popovics Vászín István horvát képviselő vitája gr. Khuen-Héderváry Károly miniszterelnök horvát politikája és a horvátországi magyar iskolák tárgyában a miniszterelnök programnyilatkozata feletti vitában¹

Vészi József: . . . A t. miniszterelnök úrnak Horvátországban 20 éven át kimutatott egyénisége talán a jog, törvény és igazság ideáljaként mutatja őt nekünk? (Egy hang a jobbközépen: A magyarok érdekében tette!) Erre majd rátérek. Nézzük meg most t. ház, milyen Horvátországot vett át gróf Khuen-Héderváry Károly, és milyen Horvátországot hagyott ott? (Halljuk! Halljuk!) Átvett egy forrongó osztrák provinciát. És mit hagyott ott? Egy berzenkedő délszláv államot. (Mozgás jobbfelől.) Horvátország osztrák provinciából berzenkedő délszláv állammá való átalakulása: ez a t. miniszterelnök úr húsz évi báni működésének eredménye. (Nagy zaj jobbfelől.) . . .

¹ Közli: *Képv. Napló*, 1901—1906, XVII. 291—293., 295—298. l.

Barta Ödön: Tessék vigyázni, Horvátország nem állam. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Vészi József: Nagyon köszönöm Barta képviselő úr kioktatását, de magyar közjogot sem tőle, sem mástól nem fogok tanulni. *(Nagy zaj a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Olay Lajos: A bán ellen tessék harcolni! *(Nagy zaj.)*

Vázsonyi Vilmos: Tessék átengedni a másik oldalra! *(Szünni nem akaró nagy zaj. Elnök csenget.)*

Olay Lajos: Ez már szégyen! *(Mozgás és zaj.)*

Vészi József: Egyébiránt széles Magyarországon nincsen ember, aki, mikor én Horvátországot berzenkedő délszláv államnak neveztem, ebben az iróniát észre ne venné. *(Igaz! Úgy van! a bal- és a szélsőbaloldalon.)* A t. képviselő úr nyilván szórakozottan hallgatja beszédemet, s ezért nem vette azt észre. *(Úgy van! a baloldalon.)*

Olay Lajos: Tessék a bán háta mögé ülni. *(Nagy zaj a baloldalon.)*

Elnök: Kérem Olay képviselő urat, ne zavarja folytonosan a szónokot. *(Helyeslés a jobboldalon.)*

Pichler Győző: Ezzel még nem védte meg a bánt!

Olay Lajos: Te is odaváló vagy!

Pichler Győző: Bolond lyukból, bolond szél fúj. *(Szünni nem akaró zaj.)*

Elnök: Kérem ismételten Olay képviselő urat, méltóztassék a szónokot nyugodtan meghallgatni.

Vészi József: Kérem a t. képviselő urakat, ne zavarják ilyen viharos incidensekkel beszédemet, mert a végére akarok eljutni. Meg akarom mutatni, hogy az eredményekben hogyan módosult, hogyan érvényesült a t. miniszterelnök úrnak kétségtelen jó intenciója Horvátországban. Ő ugyanis félreértette hivatását. A t. miniszterelnök úr lement Horvátországba azzal, hogy ott rendet fog csinálni. Pedig a rendet ott már megcsinálta báró Ramberg, mint királyi biztos. A miniszterelnök úr küldetése az volt, hogy ott békét csináljon. Békét a horvátok nemzeti érzése és a magyar államegység eszméje között. Békét, mely a közintézmények rokonságában, a horvát intézményeknek magyar szabadsággal való megtelítettségében lelje alapját. E helyett a t. miniszterelnök úr csak rendet csinált, de egy fogház rendjét, melyben ő és a kormányzat eszközei és talán még mások is, a porkoláb szerepét játszották, egész Horvátország népe pedig foglalkozásra és vallásra való különbség nélkül a rab szerepét vitte. És a kép, amelyet Horvátország a miniszterelnök úr távozása után mutat, nem valóságmal egy zendülésben levő fegyház-e, és nem úgy nyert-e megoldást, hogy úgy, ahogy, erőszakkal elnyomták ezt a zendülést, a zendülést, a zendülést pedig áthelyezték. *(Tetszés és helyeslés a bal- és a szélsőbaloldalon.)*

Nézzük mármost, mennyiben helyes az a mentség, melyet innen a jobbközépről hallottunk elhangzani, hogy tudniillik magyar érdekből tette mindezt? Erről lesz még sok alkalmunk beszélni az indemnitás és a költségvetés során. Ma csak egyetlenegy tényt kívánok megállapítani. Ez a tény az, hogy a Horvát-Szlavonországban a Dunántúlról, fájdalom, évenként lecsurgó magyarság Szlavóniában már az első generációban elveszti nemzeti jellegét. Rosszul mondom, nem veszti el, hanem erőszakkal vetköztetik ki azt a kivándorló magyarságot nemzeti jellegéből. *(Mozgás a szélsőbaloldalon.)*

Polónyi Géza: Ez igaz! Meggyőződtem róla magam Csáktornyán és másutt is.

Vészi József: A szobámban láttam egy dereshajú, ősz szakállú ember arcáról a könnyeket leperegni, amidőn hozzám, mint a magyar publicisztika egyik munkásához jött, mint lelkes magyar ember segítséget kérni a veszendőbe menő magyarság ezreinek megmentésére, mert semmiféle kérés-sel, semmiféle kunyorálással, semmiféle törvényes lépéssel nem tudjuk ott magunknak azt a beneficiumot kieszközölni, hogy egyetlenegy magyar iskolát kapjanak. *(Zaj és nyugtalanság a szélsőbaloldalon.)*

Beöthy Ákos: Szégyen, gyalázat! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Vészi József: Egyetlenegy magyar iskolát sem kaphatnak! *(Mozgás és zaj a jobboldalon.)*

Gajáry Géza: De tavalý ezt még nem vette észre! *(Nagy zaj.)*

Gál Sándor: Ellenben Tomasicot behozta miniszternek!

Vészi József: Mindez igaz, és ezekért helytálló! *(Halljuk! Halljuk!)*

Polónyi Géza: Hiszen a zágrábi fogadóiban nem tűrik meg, hogy magyarul beszéljen az ember!
(*Nagy zaj a ház minden oldalán.*)

Elnök: Kérem méltóztassanak csendben lenni, mert nem hallok a szónokot!

Popovics Vászín István: Mindez nem áll! (*Ellenmondások a baloldalon.*) Én mint tanfériú jobban tudhatom ezt, mint Vészi úr! (*Zaj és felkiáltások a szélsőbaloldalon: Ez is miniszter akar lenni!*)

Vészi József: Mindaddig, amíg Popovics Vázul István képviselő úr és íróársam általános aszserciókkal akarja megcáfolni az általam felhozott adatokat: engedje meg, hogy túltegyem magam az ő ellenvetésein. Méltóztassék adatokat felhozni, és megmondani, hogy hol van Horvátországban magyar tannyelvű iskola? Ha méltóztatik egyet is mutatni, akkor én is szívesen igazat adok neki.

Popovics Vászín István: A Szerém megyei „maradék”-ban is van magyar iskola! (*Egy hang a jobboldalon: Vészi úrnak kötelessége lett volna ezt tavaly megmondani, ha tudta! Zaj jobbfelől.*)

Polónyi Géza: Zágrábban inzultálják az embert, ha a fogadóban magyarul beszél! Velem megtörtént! (*Nagy zaj.*)

Elnök: Csendet kérek!

Vészi József: Vagy talán abban lássuk a nemzeti szellemnek haladását 20 év alatt, hogy a közös hivatalok címereiről, ott ahol a „magyar királyi” szavak állottak, lassan-lassan a „magyar” szó lekopott, és hogy e címerek ma már csak „királyi” postahivatalokról és hatóságokról szólnak Horvátországban? (*Úgy van! a szélsőbaloldalon. Zaj jobbfelől.*) Vagy talán abban lássuk a nemzeti szellem haladását, hogy a legutóbbi zavargások alkalmával, amidőn a felbujtogatott és félrevezetett horvát tömegek a magyar állami és nemzeti életnek előre tolt őrszemeit, a magyar államvasúti tisztikarnak derék tagjait életük és vagyonuk biztonságában fenyegették: hogy akkor az igen t. miniszterelnök úr legközelebbi szomszédságából nemcsak a bujtogatók üzelmeinek elítélése hangzott fel, hanem egyúttal súlyos vád is a magyar államvasúti tisztviselők ellen (*Úgy van! a szélsőbaloldalon. Mozgás és zaj jobbfelől*), azok ellen, akik ott a magyarság ügyét szolgálják.

Gr. Bánffy Miklós: Hiszen Vészi is tudomásul vette Széll Kálmánnak ebben a kérdésben adott válaszát! (*Zaj. Halljuk! Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Vészi József: Széll Kálmán nem mondta soha, hogy a magyar állami tisztviselők pökhendi és kihívó viselkedésükkel vonták magukra a horvátok haragját, amint ezt a bán tőszomszédságából kijelentették. (*Zaj jobbfelől. Halljuk! a szélsőbaloldalon.*)

Polónyi Géza: Cernkovics is nyilatkozott a „Heimathschein”-ek dolgában; majd tárgyalunk erről is!

Vészi József: A t. miniszterelnök úrnak Horvátországban elért kormányzati sikereit mégis csak két tény jellemzi legjobban: az, hogy az utóbbi 6 hónap során két forradalmat is látott Horvátország. (*Úgy van! a szélsőbaloldalon.*) Az egyiket a horvátok a szerbek ellen, a másikat a horvátok a magyarok ellen csinálták. Azt gondolom, hogy hat hónap alatt két forradalmat provokálni, valóban világrekordszámba mehet. Egyet azonban hozzá kell tennem; s ez az, hogy a kormányzati terrorizmusnak az a mértéke, amely ott dül, a sajtó-, szólás- és gyülekezési szabadságnak az [az] elfojtása, amely ott 20 év óta napirenden volt, nálunk 20 hónapig sem tarthatna, de még a 20. hét előtt is már beállana a közvélemény egészséges reakciója az ilyen zsarnokság ellen . . .

*Popovics Vászín István:*² T. ház! Vészi József t. barátom és képviselőársam tegnapi felszólalása³ folytán, mikor azt állította, hogy Horvát- és Szlavonországban nem létezik egyetlenegy magyar ajkú népiskola sem, sőt hogy az ott lakóknak nem is volt soha megengedve, hogy olyan népiskolát felállítsanak, én közbeszóltam és azt mondtam, hogy én tanfériú létemre azt jobban tudom, mint t. barátom. Ő engem személyesen aposztrofált, hogy nevezzem meg azon magyar ajkú népiskolákat, amelyek Horvát- és Szlavonországban léteznek. Egyet meg is neveztem, azonban nem akartam és

² *Popovics Vászín István* horvát képviselő válasza már 1903. júl. 14-én (*Képv. Napló, 1901 – 1906, XVII 295 – 298. l.*) hangzott el.

³ *Vészi József* vonatkozó, az irat első részében idézett felszólalását 1903. júl. 13-án (*Képv. Napló, 1901 – 1906, XVII. 291 – 293. l.*) mondotta el.

nem mertem igénybe venni az idő előhaladottsága miatt a t. ház figyelmét, mert a t. ház a nagyméltóságú elnök enunciaciója folytán egy igen fontos és sürgős interpelláció küszöbén állott. mely arról szólt, hogy az országnak egy egész vidékét árvíz sújtotta. Ilyen interpelláció küszöbén nem mertem igénybe venni a t. ház figyelmét, hanem most vagyok bátor a t. ház kegyes engedelmével személyes kérdésben ezen ügyben felszólalni. (*Halljuk! Halljuk!*)

Horvát- és Szlavonországban 1888-ban, tehát abban az időben, mikor a miniszterelnök horvát bán volt, keletkezett az új iskolatörvény. Ezen új iskolatörvény alapján léteznek ott nyilvános népiskolák, nyilvánosak pedig azok, melyeket az ország és a politikai községek felállítanak. Ezen nyilvános iskolák felállítatnak és fenntartatnak az ország politikai községeinek eszközeivel.

Ezen iskolák előadási nyelve a horvát vagy a szerb nyelv. Minden más iskola, amelyet hitközségek, magánosok vagy szerzetesrendek állítanak fel, felekezeti vagy magániskola. Ezen felekezeti iskolákban vagy magániskolákban, melyeket olyan községek állítanak fel, amelyek nem a horvát vagy szerb, hanem más nemzetiséghez tartoznak, az előadási nyelv a gyermekeknek anyanyelve, és a törvény szerint csak az követeltetik, hogy a horvát vagy szerb nyelv mint rendes kötelező tanfolyam adassék elő. (*Helyeslés.*)

Itt van kezembem, és leteszem a t. ház asztalára a horvát- szlavon és dalmát kormány vallás- és közoktatásügyi osztálya hivatalos közlönyének utolsó számát, amely 1903. június 30-án jelent meg. Ezen hivatalos közlönyben foglalt kimutatás szerint létezett Horvátországban a volt iskolai év végén összesen 1400 népiskola. Ezen 1400 népiskolából 1327 volt nyilvános, tehát vagy az országnak, vagy a politikai községeknek költségén felállított és fenntartott népiskola: volt azonkívül még 40 felekezeti és szerb autonóm iskola és 33 magán népiskola. Ezen népiskolák közt a múlt iskolai év végén magyar ajkú alsó, vagyis elemi népiskola létezett Horvátországban összesen 24, és pedig a nyilvános községi iskolák közt volt Verőce megyében 4, Szerém megyében 2, nevezetesen a következő községekben: Budakovácon, Novi Gradácon, Tercinopolyeban, Vladislavciban, Csakovciban és Opatovácon összesen 6 magyar ajkú nyilvános, tehát a magyar ajkú politikai községek által fenntartott vagy segélyezett népiskola. Azonkívül magyar ajkú felekezeti népiskola volt 7, és pedig Verőce megyében 4, Szerém megyében 3, nevezetesen a következő helyeken: Antunovácon, Harasztinón, Lászlóvón, Rétfalun, Nikincén, Maradikon és Korodjon összesen 7. Magán magyar népiskola volt összesen 11.

A horvát iskolai törvény megengedi, hogy pusztákon is lehet népiskolát felállítani, ha távol esnek a faluktól és községektől. Ilyen pusztai népiskola volt 5, és pedig: Satrinca, Ovszara, Szolnok, Moja Volja és Orom nevű pusztákon.

Volt még ezenkívül 6 vasúti iskola, nevezetesen Zimonyban egy, Zágrábban egy, Bródon egy, Moravicán egy, Vinkovcén egy és Eszéken is egy.

Hogy mennyire előzékenyek a községek ilyen magyar ajkú vasúti népiskola felállításánál (*Egy hang balfelől: Nagyon!*), arra nézve példaképpen felhozom, hogy Eszék város közönsége akkor, amikor híre járt annak, hogy a vasúti hivatalnokok részére magyar ajkú népiskolát kell felállítani, egy 10 000 korona értékű helyiséget, 6000 négyszögméternyi térséget 2000 korona árban engedett át ezen népiskola számára. Ennélfogva tisztelt barátomnak az az állítása, hogy a magyaroknak a hatóságoknál kunyorálni kell azért, hogy magyar ajkú népiskolákat állítsanak fel, nem áll.

Ezekből a hivatalos adatokból mindenki kivehetette azt, hogy tegnap nekem volt igazam és nem neki.

Én nem használom fel ezt az alkalmat arra, hogy azokra bővebben kiterjeszkedjem. Az sem áll, amit a t. barátom ez alkalommal a miniszterelnöknek Horvátországban kifejtett 20 évi kormányzásáról mondott, hanem mondhatom, hogy napjainknak történetírója egy olyan kiváló és jeles államférfiúnak, mint amilyen a miniszterelnök, 20 évi működését nem fogja t. Vészi barátom beszédéből és még kevésbé az ő hírlapi cikkeiből megítélni. (*Élénk helyeslés a jobboldalon. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.*) Annak a történetírónak első feladata lesz megbírálni, milyen állapotban voltak azok az országok 20 év előtt; megbírálni, mennyire szilárdította a miniszterelnök mint horvát bán azt a törvényes alapot, amelyen Horvát-, Szlavon- és Dalmátország az 1868: XXX. törvénycikk alapján áll az összállamhoz. (*Úgy van! a jobboldalon.*) Feladata lesz annak a történetírónak megbírálni

mint tudott a bán létrehozni és szervezni olyan erős pártot, mint aminő Horvátországban a nemzeti párt, amely ennek a törvényes alapnak zászlóvivője és főoszlopa. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)* Meg kell majd bírálnia annak a történetírónak mindazon nagy kulturális vívmányokat, amelyeket a miniszterelnök mint horvát bán 20 év óta tudott ott nemcsak a közigazgatás szervezésénél, nemcsak a judikatúrában, hanem a közlekedés, közgazdaság, közoktatás és a közművelődés terén is létrehozni. *(Úgy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Erőszak, statárium, no hiszen szép kis dolgok! *(Nagy zaj a jobboldalon.)* Lehet, hogy önöknek tetszik, nekünk nem tetszik! *(Folytonos nagy zaj a jobboldalon. Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Valakit megtámadni és a védelmet meg nem hallgatni, nem méltányos dolog. *(Élénk helyeslés a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Meghallgatjuk! Nem menne talán Nagyváradra? *(Nagy zaj.)*

Popovics Vászín István: A t. képviselő úr engem nem fog túlkiabálni, mert nekem erősebb hangom van. Nyolc hónap óta türelemmel hallgatom önöket; méltóztassanak engem is meghallgatni. *(Folytonos nagy zaj a szélsőbaloldalon. Halljuk! Halljuk! a jobboldalon.)* Nyugodtan mondom mindent, nemcsak mint ennek a háznak szerény tagja, hanem mondom, mint nevelő, hogy több mint 10 év óta különös divat kapott nálunk lábra; a sajtónak egy részében nem kultiválnak mást, mint túlzásokat és frázisokat. *(Úgy van! Úgy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: Cenzúra van ott! Magyarország szégyenére cenzúrárt kell ott fenntartani! *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Kubik Béla: Ezt is Horvátországban tanulták! *(Folytonos nagy zaj jobbfelől.)* Itt akarják meghonosítani azt is, be akarnak ide ültetni minden horvát intézményt. *(Nagy zaj a jobboldalon.)*

Fáy István: Nincs nekünk ilyen korrepetitorra szükségünk! *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Popovics Vászín István: Ha akadna ember, aki összesítené mindazon frázisokat, amelyeket 10 év óta elmondottak nálunk a sajtóban, sőt ebben a házban is, és levonná belőlük a konzekvenciákat: akkor az urak meggyőződnének arról, hogy ez a sok frázis több pusztítást vitt véghez, mint valamely ragályos betegség. *(Úgy van! a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Ugron Gábor: A cenzúra csinálta! Ha szabadsajtó volna, akkor nem volna így!

Popovics Vászín István: Hangoztatják általánosságban, hogy a hazai ipar hanyatlik, hanem tudok én egy hazai ipart, amely virágzik nálunk, és ez az az ipar, amellyel szünnyögből elefántot csinálnak. *(Élénk derültség a jobboldalon. Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)* Ez egy honi gyártmány, de nem hiszem, hogy ebből magunk megélni tudnánk, még kevésbé, hogy ebből külföldre szállíthatnánk, mert ez nem valami kiváló kiviteli cikk. *(Derültség a jobboldalon. Zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Rossz viccekkel szabadsajtót nem lehet csinálni. *(Nagy zaj jobbfelől.)*

Popovics Vászín István: Csodálom, hogy egy olyan jeles tollú író és egy olyan ékes szavú szónok, mint Vészi József, hogyan ócsárolhatta egy ilyen kiváló államférfiúnak mint gróf Khuen-Héderváry miniszterelnök úr, 20 évi működését. *(Nagy zaj a szélsőbaloldalon.)*

Kubik Béla: Mert igaza volt! *(Ellenmondás jobbfelől.)*

Popovics Vászín István: Horvátországban lecsillapultak a kedélyek, helyreállt a nyugalom – mindezt újra felkavarni oly helytelen túlzásokkal és üres frázisokkal, ahogy azt Vészi barátom tette, ez nem helyes, ez nem hazafias eljárás. *(Helyeslés a jobboldalon.)* Látván ezen pusztításokat, amelyeket a botrányt hajhászó sajtónak egy része elkövet családi és társadalmi életünkben, és látva azon pusztításokat, amelyeket állami életünkben véghezvisz a túlzásoknak hajhászása e házban, nekem kötelességem azt mondani, hogy : „Videant consules ne quid respublica detrimenti capiat!” *(Helyeslések a jobboldalon.)*

Vészi József: T. képviselőház! Nagy örömmel és megnyugvással . . . *(Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Mi címen kíván a képviselő úr szólani?

Vészi József: Személyes kérdésben kérek szót! *(Halljuk! Halljuk!)*

Elnök: Vészi József képviselő úr személyes kérdésben kér szót. *(Halljuk! Halljuk!)*

Kubik Béla: Már nem beszélhetsz olyan könnyen, mint amikor a kormánypárton ültél! *(Úgy van! a szélsőbaloldalon. Derültség ugyanott. Zaj jobbfelől.)*

Elnök: Csak Vészi képviselő úr szólhat személyes kérdésben! (*Derűtség jobbfelől. Halljuk! Halljuk!*)

Vészi József: Nagy örömmel és megnyugvással hallottam t. képviselőtársamnak az imént a ház elé terjesztett adatait. Ezen adatoknak bővebb mérlegelésére nyílik majd alkalom egy későbbi vita során, most csupán azt konstatom, hogy magában a tényben, hogy egyetlenegy magyar ajkú iskola sincs Horvátországban, tévedhettem, de az az adathalmaz, amelyet t. képviselőtársunk most elének terjesztett, igen szomorú képét adja annak, hogy a Horvát – Szlavonországban kivándorlott magyarságnak a magyar nemzeti szellemben való konzerválására micsoda eszközök állanak rendelkezésre. Hiszen hallottuk, hogy 1400 iskola közül – a 8 vasúti iskolát leszámítva – mindössze 16 magyar ajkú iskola áll fenn, tehát alig egy százalék. Erre én csak azt mondom, hogy quid hoc per tantum sitim.

Ez az egyik.

A másik dolog, hogy ha már személyes kérdésben a ház t. elnöke a szólásjogot nekem megadta, az, hogy egyúttal engedelmet kérek a t. háztól két megjegyzés megtételére. A gyorsírói jegyzetek elolvasásánál meggyőződtem arról, hogy tegnapi felszólalásom közben két olyan közbeszólás hangzott el a házban, amelyeket én arról a helyről, ahonnan beszéltem, meg nem hallottam. E közbeszólások egyikét sem hagyhatom megjegyzés nélkül. Amidőn a horvátországi állapotokat vázoltam, „egy hang” jobbról a következő közbeszólást mondotta: „Vészi úrnak kötelessége lett volna ezt tavaly megmondani, ha tudta!” Ennek a közbeszólásnak a nyilvánvaló értelme, ugyebár, t. képviselőház, az, hogy én Széll Kálmán kormányzata alatt nem mertem Horvátország kormányzati szelleméről ilyen kritikát gyakorolni. Ezzel szemben, minthogy politikai reputációm és politikai következetességem forog kockán, legyen szabad egyetlenegy passzust felolvasnom egy vezércikkből, amelyet ez évi május hó 13-án írtam, amely kommentálta a horvát ügyre vonatkozólag e házban lefolyt vitát. Ebben a cikkben a következőket írtam (*olvassa*): „Azok a becsmépzett proklamációk csak az a szikra voltak, amely a horvát néplelekben lappangó forradalmi puskaport felgyújtotta. A hiba és a baj nem ott van, hogy egy svájci városban egy maroknyi horvát cselszövő működik, hanem hogy ott évek hosszú sora óta mindenféle szubverzív irányú törekvések rendszeresen feldúlták a társországok lakosságának lelki-világát. Az iskola beléje oltotta a nagyhorvát hóbortot, a papság a szószékről beléje plántálta a magyar nemzet ellen való gyűlöletet, a sajtó és az egyetem beléje nevelte a horvát állameszme közjogi fikcióját. Ennyiféle oldalról csepegtették a horvát lelkekbe a mérget. Csoda-e, ha megbódultak és megkergültek tőle? A horvát közoktatásügy, a horvát egyházi élet és a horvát irodalom és tudomány valóságos gyakorlati tanfolyammá alakult a jövődő horvát forradalom vezetői és harcosai számára. A végzetes indulatoktól megmetyelvezett szívek, a hibás irányba terelt elmék, a nagyvási hóbort számára lefoglalt s agyarkodó türelmetlenséggel telített törekvések talajában buján tenyészett hosszú esztendőkön át a forradalmi dudva; s nem akadt kéz, amely a gyomlálás munkájára vállalkozott volna.” (*Igaz! Úgy van! a szélsőbaloldalon.*)

Az az igen t. képviselőtársam, aki szíves volt tegnap ezt a közbeszólást felém röpíteni, legyen kegyes bevallani, hogy ez az én vélekedésem a miniszterelnöknek horvátországi kormányzásáról nem akkor képződött, mikor a szabadelvű párt kötelékét elhagytam, mert az igen t. miniszterelnök úr is lesz szíves nekem igazságot szolgáltatni abban, hogy az ő megítélésében 15 éven át feltétlenül konzekvens voltam. (*Mozgás jobbról.*) Köszönöm az igen t. miniszterelnök úrnak fejbólintással adott megerősítését. . .